

Голові спеціалізованої вченої
ради Д 26.456.02
в Інституті вищої освіти
Національної академії
педагогічних наук України

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, доцента **Хоменка Олександра Вікторовича** на дисертаційне дослідження **Дебич Марії Андріївни** «Теоретичні засади інтернаціоналізації вищої освіти: міжнародний досвід», представлене на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

1. Ступінь актуальності обраної теми

Традиційно докторська дисертація повинна вирішувати наукову проблему, яка має важливе політичне, соціально економічне, культурне чи господарське значення. Актуальність теми дисертації М.А.Дебич з цих позицій не викликає сумніву. Інтернаціоналізація вищої освіти, тобто привнесення міжнародного/ міжкультурного аспекту в цільові установки та діяльність вищих навчальних закладів, отримала потужний імпульс з розвитком глобалізації, чітко проявилася як глобальна тенденція, як пріоритетна складова місії університету. Інтернаціоналізація освіти – надзвичайно складний процес, сфера взаємодії різноспрямованих сил, цінностей та ідеалів. Дослідження проблем інтернаціоналізації освіти має необмежену практичну цінність, оскільки дає можливість аналізувати та прогнозувати найважливіші процеси розвитку суспільства, бачити передумови для зміни орієнтирів у культурному житті, в основоположних тенденціях розвитку людства, розуміти характер та зміст суспільних процесів. В наш час інтернаціоналізація освіти перетворюється на об'єкт цілеспрямованої політики з боку держави, орієнтованої на вирішення національних, політичних, соціальних та економічних проблем.

Актуальність обраної теми обумовлюється ще й активним рухом України у напрямку європейської інтеграції, реформуванням система вищої освіти з метою гармонізації з сучасними європейськими стандартами.

Слід також зазначити, що в усьому світі здійснюються спроби розробити модель інтернаціоналізації, яка б слугувала основою для створення методології її оцінки. У таких умовах актуальною і надзвичайно своєчасною є дисертаційна робота Дебич Марії Андріївни «Теоретичні засади інтернаціоналізації вищої освіти: міжнародний досвід», в якій здійснений комплексний аналіз проблеми інтернаціоналізації вищої освіти.

18 ЛИС 2019

Вх. № 242

На основі виконаних досліджень розроблені теоретичні положення системи інтернаціоналізації вищої освіти, що дає можливість розробити та реалізувати національну стратегію інтернаціоналізації вищої освіти України.

Важливо також відзначити, що дисертаційне дослідження виконане відповідно до плану наукового дослідження відділу інтернаціоналізації вищої освіти Інституту вищої освіти Національної академії педагогічних наук України у межах теми «Культурно-гуманітарні стратегії розвитку університетської освіти в умовах динамічних суспільних трансформацій», що підтверджує актуальність та практичну значущість роботи.

2. Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій

Достовірність отриманих автором наукових результатів не викликає сумніву, оскільки вони цілком адекватні суті та конкретним завданням дослідження. Одержанню достовірних і обґрунтованих результатів сприяло застосування відповідного наукового інструментарію, який складається із комплексу вдало підібраних автором методів наукового пізнання та їх системного використання, а також відповідній джерельній базі. Автором здійснений аналіз більше 645 літературних джерел. Це створює передумови саме для системного висвітлення теми та свідчить про ґрунтовність роботи та неабияку ерудицію дисертанта. Підвищенню ступеня достовірності отриманих результатів сприяло використання у процесі дослідження робіт як вітчизняних авторів (дисертаційних досліджень, авторефератів, монографій, публікацій у періодичних виданнях, матеріалів наукових конференцій, нормативних документів), так і великої кількості праць зарубіжних дослідників. Нагромаджені дисертантом відомості дали змогу глибоко проаналізувати тенденції у сфері інтернаціоналізації вищої освіти в умовах глобалізації.

Отримані дисертанткою результати представлено у висновках до розділів та загальних висновках, які відповідають найважливішим положенням рецензованого дослідження та поставленій меті. Висновки і пропозиції, наведені дисертантом наприкінці кожного розділу характеризуються чіткістю й обґрунтованістю, практичною спрямованістю на вирішення досліджуваної проблеми.

Дисертаційна робота Дебич Марії Андріївни є першим в Україні комплексним і системним дослідженням світового досвіду інтернаціоналізації вищої освіти, яке базується на багатоаспектному аналізі, на основі якого визначено та обґрунтовано її теоретичні й методологічні основи. Новизна дисертаційної роботи визначається також влучно поставленими в ній завданнями.

Здобутком автора є визначення ключових особливостей інтернаціоналізації вищої освіти у національному вимірі. Ще одним вагомим здобутком дисертанта є розробка концептуальних засад інтернаціоналізації вищої освіти України.

У дисертаційному дослідженні Дебич М.А. удосконалено понятійний та термінологічний апарат, зокрема, визначення понять «стратегія інтернаціоналізації вищої освіти», у якому увага акцентується на системі принципів, підходів, методів викладання і навчання і відповідному їм наборі дій та напрямів освітньої, дослідницької, адміністративної діяльності, за допомогою яких реалізуються місія та візія інтернаціоналізації вищої освіти, досягаються довгострокові цілі суспільно-гуманітарного, політичного, економічного, академічного розвитку вищої освіти; «віртуальна інтернаціоналізація», де конкретизовано мету, а саме: віртуальна інтернаціоналізація освіти полягає у включенні міжнародного виміру в дослідницьку, викладацьку та адміністративну діяльність закладів вищої освіти на основі використання сучасних інформаційних технологій з метою розвитку внутрішньої інтернаціоналізації. Крім того, М.А. Дебич охарактеризувала суб'єкти інтернаціоналізації вищої освіти глобального (міжнародні організації, глобальні мережі університетів), регіонального (програми ЄС, фонди, регіональні мережі університетів), національного (національні мережі університетів, фонди) та інституційного (офіси / підрозділи з міжнародної діяльності, мобільності) рівнів, а також соціогуманітарного аспекту інтернаціоналізації.

Встановлено основні тенденції інтернаціоналізації на глобальному рівні, зокрема: комерціалізація освітніх послуг; зростання міжнародних академічних мереж та партнерських відносин на основі взаємної вигоди і співпраці; віртуалізація міжнародного освітнього простору; збільшення кількості стратегій інтернаціоналізації на всіх рівнях (ширший спектр діяльності, більше стратегічних підходів, нових національних стратегій і цілей); регіональний підхід при створенні міжнародних партнерств; інтернаціоналізація освітніх програм, транснаціональна освіта та електронне навчання.

Водночас визначено основні виклики, а саме: фінансування; якість освітніх послуг; відсутність даних про інтернаціоналізацію для порівняльного аналізу і прийняття рішень.

Проведені PESTL та SWOT аналізи дозволили автору достатньо повно охарактеризувати стан інтернаціоналізації вищої освіти України. Сучасний стан інтернаціоналізації вищої освіти засвідчує актуальність створення науково обґрунтованої *концепції* інтернаціоналізації вищої освіти України, яка має на меті окреслити параметри *ефективної моделі* розвитку інтернаціоналізації вищої освіти та створення її позитивного міжнародного іміджу, а також визначити перехід від нинішнього стану інтернаціоналізації до такого, що відповідає принципам і пріоритетам Європейського простору вищої освіти, Європейського дослідницького простору, світовим тенденціям з урахуванням при цьому національних традицій і особливостей.

Отже, дисертаційна робота Дебич М.А. містить нові, раніше не захищені наукові положення, відтворює цілісну картину інтернаціоналізації вищої освіти у глобальному та національному вимірах, а обґрунтовані результати у сукупності створюють основу для розробки стратегії

інтернаціоналізації вищої освіти України. Таким чином, підтверджується новизна наукових результатів М.А. Дебич.

3. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукова обґрунтованість положень і результатів дослідження забезпечується обґрунтованістю та несуперечливістю вихідних методологічних позицій, їх відповідності предмету дослідження, застосуванням методів дослідження, можливістю впровадження результатів дослідження у практику. У дисертаційному дослідженні автор поставив собі за мету визначити та обґрунтувати теоретичні засади інтернаціоналізації вищої освіти, розробити концептуальні основи інтернаціоналізації вищої освіти України та відповідну модель її реалізації. Досягнення поставленої мети базується на глибокому аналізі інтернаціоналізації як вектору розвитку вищої освіти в контексті глобалізації; інтернаціоналізації вищої освіти у різних регіонах світу та стратегії інтернаціоналізації в університетах світу; інтернаціоналізації вищої освіти України.

Наукові та практичні результати викладено в загальних висновках та повною мірою висвітлено в опублікованих працях. Обґрунтованість наукових положень і висновків, сформульованих дисертантом, підтверджено результатами дослідження і в цілому не викликають сумніву. У дисертації М.А. Дебич визначено стан дослідженості проблеми інтернаціоналізації вищої освіти на основі аналізу наукових праць, досліджень, документів міжнародних організацій, проведено аналіз процесів інтернаціоналізації вищої освіти на глобальному рівні, а також огляд національних та інституційних стратегій інтернаціоналізації зарубіжних країн. У роботі визначено особливості та виявлено тенденції розвитку інтернаціоналізації вищої освіти у глобальному та національному вимірах. Ідентифіковано інституційні моделі інтернаціоналізації вищої освіти, розроблено, концептуальні основи інтернаціоналізації вищої освіти України та відповідну модель їхньої реалізації.

Логічною і обґрунтованою є структура дисертації, яка представлена вступом, п'ятьма розділами, висновками до розділів, загальними висновками, списком використаних джерел та додатками. Кожен розділ спрямований на вирішення дослідницьких завдань для реалізації мети дослідження, а підсумками є рекомендації та висновки. Серед переваг дисертаційної роботи її чітка структурованість та взаємоузгодженість ключових компонентів – мети, завдань, об'єкта, предмета, наукової новизни, гіпотези, висновків дослідження, що детерміновані основним текстом дисертації.

Викладене вище дає підстави стверджувати, що наукові результати дисертаційного дослідження Дебич Марії Андріївни достатньо обґрунтовані та достовірні.

4. Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях

Представлена на рецензію робота свідчить про цілісне системне дослідження. в якому можна виділити принаймі дві основні стратегічні лінії. Перша – це вивчення та систематизація стратегічних підходів до дослідження проблеми інтернаціоналізації, різних аспектів інтернаціоналізації освіти, міжнародного досвіду інтернаціоналізації, виокремлення сучасних тенденцій інтернаціоналізації вищої освіти у глобальному вимірі, ідентифікація інституційних моделей інтернаціоналізації вищої освіти, які реалізуються в університетах досліджуваних країн. Друга стратегічна лінія – наукове обґрунтування концептуальних засад інтернаціоналізації вищої освіти України та пошук шляхів її реалізації, зокрема через відповідну модель, розроблену автором.

Структура роботи відзначається логічною продуманістю, збалансованістю складових частин і підпорядкована реалізації основних завдань дослідження. Слід відзначити високий ступінь обґрунтованості основних положень дисертаційного дослідження. Кожний підрозділ дисертації логічно завершується стислими, а кожний розділ – розгорнутими висновками. які дозволяють отримати чітке уявлення про результати і містять : коротку суть наукового результату, його новизну, достовірність та практичну значущість. Додатки кореспондують з текстом. В цілому робота відзначається достатньою повнотою, внутрішньою єдністю, доказовістю, несуперечливою сукупністю теоретичних положень, представлених у дисертації.

Виконана дисертаційна робота є прикладом використання системного підходу в дослідженні. Обсяг і зміст дисертації показують, що робота є самостійним дослідженням, виконаним на належному науковому рівні, і свідчать про професійну зрілість автора. Дисертант володіє методикою самостійного дослідження і науковим стилем викладу зібраного матеріалу. Аналіз тексту дисертаційного дослідження дозволяє зробити висновок про наявність у дисертанта широкої загальнонаукової підготовки, потужного творчого потенціалу дослідника і розвинутої здатності конструювати дослідження адекватно задекларованим цілям.

Зміст автореферату повністю відповідає основним положенням дисертації, а публікації автора достатньою повнотою відображають основні положення й висновки дисертації та цілком відповідають встановленим вимогам.

Разом з тим, не дивлячись на загальну достатньо високу оцінку дисертаційного дослідження Хоменка О. В., розглядаючи дисертацію як інноваційне, побудоване на багатому фактичному матеріалі дослідження, слід висловити деякі зауваження і пропозиції:

- у підрозділі 2.2. «Розвиток інтернаціоналізації вищої освіти у глобалізованому світі: тенденції і виклики» автор описує тенденцію збільшення чисельності міжнародних студентів, а діаграму, яка показує динаміку росту кількості міжнародних студентів у світі подає у підрозділі

2.4. «Підходи, стратегії, обґрунтування, індикатори та складові інтернаціоналізації вищої освіти»;

- підрозділ 2.3 «Міжнародні організації як фактор глобального впливу на розвиток інтернаціоналізації вищої освіти» містить занадто детальний опис документів міжнародних організацій щодо інтернаціоналізації вищої освіти. Варто було б зробити наголос на аналізі діяльності міжнародних організацій;

- автор вживає термін «інтеркультурна компетентність» у той час як загальнопоширеним терміном у фаховій педагогічній та методичній літературі є термін «міжкультурна компетентність»;

- у підрозділі 5.1. «Стан інтернаціоналізації вищої освіти України», в частині, де сучасний стан інтернаціоналізації вищої освіти України визначається за результатами PESTL аналізу, доцільно було б:

- більше розширити, конкретизувати деякі твердження, підкріпивши їх відповідними цифрами. Наприклад, «витрати на вищу освіту складають відсоток ВВП на рівні розвинених країн, але розпорошені». Можливо, слід конкретизувати, користуючись цифрами, як та на що розпорошуються кошти, оскільки відповідні відсотки ВВП вказані у роботі;

- стосовно соціальних аспектів, варто розкрити, як негативні демографічні зміни впливають на інтернаціоналізацію вищої освіти

- підрозділ 5.2. «Концептуальні засади інтернаціоналізації вищої освіти України» - результати SWOT аналізу стану інтернаціоналізації вищої освіти України логічніше було б представити у розділі 5.1. разом із результатами PESTL аналізу і вже на їх основі розробляти концептуальні засади.

Слід підкреслити, що вказані зауваження не знижують загального позитивного враження від дисертаційної роботи. Дисертація цікава, надзвичайно пізнавальна завдяки представленому аналізу проблеми інтернаціоналізації вищої освіти у світовому вимірі. Робота містить ґрунтовний аналіз проблеми, має теоретичне і практичне значення для розвитку теорії і методики професійної освіти.

Висновок про відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника»

Дисертаційна робота Дебич Марії Андріївни «Теоретичні засади інтернаціоналізації вищої освіти: міжнародний досвід» є самостійним завершеним науковим дослідженням, яке містить нові наукові результати в галузі теорії і методики професійної освіти та за своїм обсягом, обґрунтованістю проведених досліджень, науковою значущістю відповідає вимогам п. 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Кабінетом Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 зі змінами, а її автор

– Марія Андріївна Дебич – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри англійської мови
факультету перекладознавства
Київського національного
лінгвістичного університету

О.В.Хоменко

Підпис О. В. Хоменка засвідчую

Начальник відділу кадрів

